

Morální vývoj

Stádia morálneho vývoje J. Piaget

- základem mikropříběhy

1. Heteronomní morálka – z vnějšku řízená morálka (zákazy a tresty, libost či nelibost důležitých osob a vychovatelů)
2. Autonomní morálka – zvnitřnění sociálních norem a hodnot nezávislé na vnější kontrole chování.

Stádia morálního vývoje L. Kohlberg

- nejznámějším příběhem je „Heinzovo dilema“:

muž, jehož umírající žena nutně potřebuje drahý lék, na který nemá peníze, nejprve prosí lékárníka, aby jej prodal levněji, a poté co lékárník odmítne, rozhodne se lék ukrást.

- Pokusné osoby diskutují čin tohoto muže, ovšem nejen z hlediska toho, co bylo v dané situaci správné, ale především z hlediska motivů, kterými je možné jeho chování odůvodnit.

1. prekonvenční úroveň (2-7 let, stádium předoperačního myšlení)

I.stadium:

Naivní morální realismus, motivací je vyhnutí se trestu, egocentrické podřízení se moci

“Jestliže člověk nechá manželku zemřít, dostane se do potíží”

“Bůh mne potrestá, nechám-li svou ženu umřít”

II.stadium:

Pragmatická morálka, naivně egocentrická orientace, chování zaměřené na uspokojení vlastních potřeb a posuzováno podle snahy o maximální výhodu (odměnu) či minimální negativní následky

“Kdyby člověk ten lék ukradl, mohla by mu manželka stejně zemřít dřív, než se vrátí z vězení, takže z toho nebude nic mít.”

“Mám právo na svou ženu a to je důležitější než nároky nějakého lékárníka”

Tabulka převzata z: Prokopová, Alice „Čtvrtý rozměr zdraví“, Brno

2. konvenční úroveň (7-11 let, stádium konkrétních myšlenkových operací)

III.stadium:

Čin hodnocen podle očekávaného souhlasu či nesouhlasu druhých, konformita se standardními obrazy společnosti, orientace “dobrý hoch”, “dobré děvče”, “dobrý občan”, dodržení role a zachování pořádku

“Když ten lék člověk ukradne, lidi si o něm nebudou myslet, že je špatný, jestliže nechá manželku zemřít, nebude se moci nikomu podívat do očí”
“Udělám to, co by učinil každý řádný manžel, ochráním svou ženu a splním svou povinnost”

IV.stadium:

Orientace na autority sociálního pořádku, na fixovaná pravidla, čin posuzován podle očekávané ztráty cti (nejen podle nesouhlasu) a podle viny za škodu způsobenou druhým

“Jestliže má člověk nějaký smysl pro čest, nenechá manželku zemřít. Jestliže vůči ní nesplní svou povinnost, bude mít neustálé pocity viny za to, že způsobil její smrt.”
“Jsem povinen poslechnout vyšší zákon manželství, společnost na něm stojí”

3. Postkonvenční úroveň (od 12 let, stádium formálních myšlenkových operací)

V.stadium:

Morálka lidských práv a společenského blaha, orientace na “sociální smlouvu”, na společně sdílené hodnoty, chápání relativity hodnot, zvažování hodnot a práv, jež by měly existovat v mravní společnosti, čin posuzován podle dodržování úcty ke společnosti a k sobě samému.

“Jestliže ten lék neukradne a nechá manželku zemřít, bude to ze strachu, nikoli zdůvodněné rozumem. Ztratí sebeúctu i úctu druhých lidí”

“Máme si s manželkou pomáhat, proto jsem povinen jí nyní pomoci”

VI.stadium:

Všeobecné etické principy, orientace na svědomí, respektování druhých, čin je veden poctivostí, spravedlností a snahou o uchování vlastních morálních zásad

“Žádný zákon ani trest mne nemohou odvrátit od toho, abych zachránil lidský život”

“Jestliže člověk lék neukradne, nikdo ho sice nebude obviňovat, dodržel by zákon, ale porušil by zásady vlastního svědomí, nejednal by v souladu s ním”

Stádia morálního vývoje

C. Gilliganová

Prekonvenční stadium: Orientace na přežití.

Převažuje zaměření na sebe, na vlastní přežití, stadium egocentrické perspektivy.

1. Přechodná fáze: Od egoismu k odpovědnosti.

Žena přestává být spokojená s orientací předchozího stádia a rozpoznává ho jako egocentrické, zesiluje se pocit zodpovědnosti, který se staví proti egoismu a vytváří konflikt. Rozvíjí se pocit sounáležitosti a příslušnosti.

Stádia morálního vývoje

C. Gilliganová

Konvenční stadium: Zřeknutí se dobrého.

Zena zaujímá altruistické stanovisko a dobro ztotožňuje s péčí o druhé, její sebepojetí je založeno na očekávání společnosti (žena je ta, která pečuje, stará se o slabší, tzv. „mateřská morálka“ a současně nebere ohled na sebe, dobro je ztotožněno se sebeobětováním).

2. Přejícná fáze: Od dobroty k pravdě.

Rozvíjí se smysl rozlišování kritérií konvenčního „dobra“ a kritérií „pravdy“. Již není nejdůležitější se obětovat, ale nalézt rovnováhu mezi zodpovědností za druhé i za sebe, mezi altruismem a egoismem. Objevuje se větší důraz na důledky než na to, co by řekla společnost.

Stádia morálního vývoje C. Gilliganová

Postkonvenční stadium: Morálka nenásilí.

Redukce napětí mezi sobectvím a odpovědností, nová úroveň porozumění sobě sama. Žena se pro péči může sama svobodně rozhodnout a do osob, o které může pečovat zahrnuje přirozeně i sebe.

Teorie objektivní sebepercepce (Duval & Wicklund, 1972)

„Nejvyšší morální stupeň, který je nám k dispozici, popisuje do jisté míry ideální pozornost, kterou můžeme našemu morálnímu Já věnovat.“

– (Heidbrink, 1997)